

Дімаров Анатолій Андрійович

Життя та творчість

АНАТОЛІЙ ДІМАРОВ

(рік народження 1922)

Анатолій Андрійович Дімаров народився 5.05.1922 р. у Миргороді на Полтавщині в учительській сім'ї. Після закінчення середньої школи був мобілізований до армії. У цей час розпочалася Велика Вітчизняна війна, письменник воював на Південно-Західному фронті побував у окупації, був поранений, після одужання деякий час партизанів. Увесь цей життєвий досвід пізніше відбився в його творах.

У 1949р. він видав першу збірку оповідань "Гості з Волині". Протягом 1950—1951 рр. А. Дімаров навчався в Літературному інституті ім. М. Горького в Москві, у 1951—1953 рр. — у Львівському педагогічному інституті; потім (1953—1956 рр.) — у Вищій партійній школі в Москві. Закінчивши навчання, працював редактором у видавництвах, А. Дімаров є автором нарисів "Дві Марії" (1951), збірки оповідань та новел "На волинській землі" (1951), "Волинські легенди" (1956), "Через містечок" (1957), повісті "Син капітана" (1958), збірки повістей та оповідань "Жінка з дитиною" (1959), романів "Його сім'я" (1956), "Ідол" (1961), "І будуть люди" (1964).

Творчий доробок письменника складає кілька десятків томів. Важливіші з них: "Зінське щеня" (1969), "Містечкові історії" (1983), "На коні і під конем" (1978), "Вершини" (1986).

У 1981 р. роман у двох книгах "Біль і гнів" був відзначений Державною премією ім. Т. Шевченка. Письменник, переконує, що війну перемогло саме народне життя. "Бодем і гнівом" А. Дімаров стверджує це пристрасно, докрано, завершуючи свою величну фреску окупаційного лихоліття епізодом, що найвиразніше оголює полемічний нерв усієї епопеї. Єдина на всю спалену Тарасівку жінка Ганна Лавриненко відтягла з подвір'я мертвого німця, намила картоплі, знайшла обгорілий шолом і мовчки заходилася варити в нім нехитру селянську їжу. "Отой шолом і привернув увагу військових. Військові в'їхали у спалене село вантажною машиною: двоє в кабіні, двоє у кузові, й одразу ж побачили Ганну, яка сиділа застигло над вогнищем. Військові були з фронтової газети, і один із них, наймолодший, аж шию витягнув, бо вгледів, у чому варить Ганна картоплю. Він одразу ж подумав, що неодмінно напише про цю жінку і шолом, він складав уже подумки фрази, красиві й гучні: про війну, про звитягу наших солдатів, про безсмертя народу. А Ганна ні про що те не думала: Ганна просто варила картоплю". У цьому "просто варила картоплю" і є весь Дімаров як мислитель і як художник.

Найулюбленишим жанром письменника в роки творчої зрілості стали "історії" — сільські, містечкові, міські. Започатковані вони були збіркою "Зінське щеня" (1969), що народжувалась у поліському хуторі Малий Тікач, мешканці якого, як це й трапляється в усіх відстояних сільських громадах, "породичалися" з більшістю людських цнот і вад,

зігріваючи і караючи ними не лише сусідів, а й самих себе. Ці соціально та психологічно болючі питання зринають і після знайомства з книжкою "Постріли Уляни Кашук" (1978),— вона разом з попередньою увійшла до підсумкового видання А. Дімарова "Сільські історії" (1987). Більшість її персонажів — теж люди літні, їм довелося дивитись у вічі найстрашнішому лихові — насильницькій смерті, яка в роки війни сліпо й легко косила всіх підряд, а ось біля них кружляла довше. І часто через те, що боялись вони передусім не її, а осуду власної совісті. Посутньо про таке, яку війні, але-безкровне вже прорідження реліктово "чистих" народних натур, їхнє поступове струхлявіння чи то в болоті застійного побуту, чи в духовно пісному ґрунті сучасних мегаполісів розмірковує А. Дімаров у книжках "Містечкові історії" (1987) та "Боги на продаж. Міські історії" (1988). Обидві вони густо населені людьми, чиї здебільшого скособочені долі свідчать про кризу цінностей, що їх держава мала, з одного боку, за моральний абсолют, а з іншого — чи не щодень ігнорувала. Нехтуючи при тому й характери, де ті цінності прижились, аби врешті-решт стати разом з їхніми носіями нікому не потрібними. А бува, й офіційно переслідуваними, як це сталося з молодим робітником ("Термінальна історія"): боротьбою з приписками він тільки того й добився, що судової справи проти себе. Таку ж неможливість пробитися бодай до здорового глузду, який подеколи підміняв усунуту з офіційних установ совісність, ілюструють трагічні історії доведеної до самогубства школярки ("Дітям до шістнадцяти"), котрій її ж учителі грубо інкримінували розпусту; або молодого зятя, який прийшов у сім'ю нареченої з крилами, але під тиском міщанського пресу мусив їх потайки пообтинати ("Крила":). Головні мотиви "Міських історій" Анатолія Дімарова, це — людина у всьому розмаїтті п відносин з оточуючим світом. Навіть за загальним пафосом повісті, що увійшли до "Міських історій", фіксують різні зрізи дійсності: комічні ("Роман", "Білі троянди, червоні троянди..."), трагічні ("Лунохід і Квазімодо", "Дітям до шістнадцяти", "Симон-різник", "Попіл Клааса"), фантастично-умовні ("Крила"). Але найбільше тут творів, які стикують у собі взаємопротилежні начала, зображують людину в такому поєднанні почуттів і суперечностей, що годі шукати однозначної відповіді на запитання "хто є хто": "Квартира", "Мама Люба", "Кримінальна Історія", "Жизнь є жизнь", "До сина", "Медалі", "Дзвони", "Боги на продаж". "Міські історії" спонукають до серйозних роздумів, які ж причини тих моральних деформацій, свідками котрих ми є останнім часом, які сили змушують людину забувати такі важливі моральні імперативи, як добро, благородство, милосердя. Досліджуючи ці причини, письменник намагається запропонувати різні відповіді на ці болючі питання. Одна з них пов'язує втрату людиною людяності насамперед із хворобою речовізму, що жахливою епідемією накрила мешканців міста (та й, додамо, села), перетворюючи їх, колись добрих і лагідних, на холодних егоїстів, засліплених єдиним бажанням — щось "дістати", "вхопити", "запопасти".

У повісті "Боги на продаж", якою завершується книга, письменник звертається до історії. Твір цей — жорсткий аналіз становлення підлості в людині, художнє дослідження того, як під впливом жахливих обставин тоталітарної диктатури,

"класового підходу" відбувалося перетворення чистої дитячої свідомості на свідомість батько продавця, що незмивним тавром лягає на совість людини, призводить до моральної деградації, робить злою, жорстокою, зловтішною, такою, яка ненавидить усіх навколо себе. А почалося все з "батько продавця" Павлика Морозова, чи, радше, зі слів учительки: "...підніміть руки, хто вчинив би так, як Павлик Морозов!" І від того першого несміливого підняття руки — до письмової заяви-публікації в газеті: "зрікаюся батька як класово ворожого Радянській державі" — такий швидкий і короткий шлях. Викривлена свідомість і страх — це та могутня сила, на яку розраховував сталінізм — давала блискучі наслідки нівечення людської свідомості, перетворення особистості на "гада плазуючого". А потім — відмова й від заарештованої матері, конфлікт із сестрою, зрада нареченої. І так через ненависть до людей, через озлобленість, до останнього свого притулку, аж поки не прозвучали слова оповідача: "Коли ж ми опустили його нарешті до ями, і засипали землею, й завалили вінками, всі відчули дивовижну полегкість. Неначе виконали дуже неприємний Обов'язок і тепер були вільні од нього". Яка оцінка людського життя може бути жахливішою, ніж ця? Але ж "продаж богів" торгівля совістю іншої оцінки й не заслуговує...

Анатолій Дімаров написав такі захоплюючі книжки для дітей: "Блакитна дитина", "На коні і під конем", "Про хлопчика, який не хотів їсти", "Для чого людині серце", "Друга планета", "Тир-лик". В оповіданні з казковою формою "Для чого людині серце" йдеться про плем'я дерев'яних чоловічків, які "не мали сердець, тому не могли ні любити, ані ненавидіти, не знали, що таке радість і гнів, злість або співчуття". Але доля звела одного з чоловічків із лікарем, який збирав серця померлих людей. Він і подарував дерев'яному чоловічку серце доброї людини. Отримавши це серце, колись байдужий до всього чоловічок навіть жертвує своїм життям заради того, щоб врятувати хлопчика, який замерзає у лісі. Цим оповіданням письменник підкреслює, що тільки серце відрізняє справжню Людину від дерев'яного чоловічка, дає можливість насолоджуватись життям, навіть жертвувати ним заради іншої людини, що саме серце є справжнім багатством людської душі.

Отже, твори Анатолія Дімарова — багатогранні, різнопланові й, безперечно, не можуть не привернути уваги читача.

ОСНОВНІ ТВОРИ:

Збірки "Сільські історії", "Містечкові історії", "Міські історії". Твори "Зінське щеня", "Ідол", "І будуть люди", "Біль і гнів".

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дімаров А. Вибране. Т. 1 — 2. —К., 1982.
2. Штонь Г. Анатолій Дімаров.—К., 1987.
3. Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. Кн. 2/ За ред. В. Г. Дончика.—К., 1998.
4. Безхутрий Ю. Місто і містяни. Про "міські історії" Анатолія Дімарова //Березіль. 1991.—№6.